

Bolonya com a metonímia

L'accés massiu a l'educació superior ha generat molts beneficis, però també moltes frustracions

La reforma aposta per l'increment de la competitivitat i la cohesió del sistema universitari europeu

JOSEP MARIA FONALLERAS*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 1.12.08

Fa uns quants anys, vaig llegir en una propaganda institucional que "Bolonya no és un plat de pasta". Llavors eren els inicis de les campanyes per promoure el coneixement sobre l'Espai Europeu d'Educació Superior, conegut per les sigles EEES i objectiu final de l'anomenada Declaració de Bolonya, firmada l'any 1999 per 29 estats europeus a la ciutat natal de Morandi i de la més històrica universitat occidental. El fet que Bolonya fos el lloc escollit tenia la seva força simbòlica, per descomptat, ja que es tractava d'enllaçar la fecunda tradició universitària de deu segles amb el repte que es plantejava en la declaració: el de crear una espècie de comunitat educativa en la qual es poguessin aconseguir alts graus de "comparabilitat", tal com acaba d'escriure el catedràtic Abel Mariné.

En termes poètics, Bolonya és una metonímia. És a dir, es parla del continent com si fos contingut, del nom per allò que amaga. Parlem de la ciutat per referir-nos a la declaració. ¿O potser no? ¿S'ha convertit Bolonya en una espècie d'ogre que es cruspirà la universitat pública per convertir-la en cap d'esquila de la privada? ¿De què parlem quan parlem de Bolonya?

LA DECLARACIÓ, en si mateixa, és succinta, i deutora d'un cert llenguatge comunitari, altisonant i prosopopeic. Parla, per exemple, de la "primera dècada del tercer mil·lenni" per dir-nos que és l'any 2010 quan s'haurà d'haver implantat l'EEES. I comenta, per exemple, que els crèdits que l'estudiant recol·lectarà per obtenir el grau "es podran aconseguir també fora de les institucions d'educació superior, incloent-hi l'experiència adquirida durant la vida". Més enllà d'aquesta retòrica, la declaració manté una diana fixa: l'increment de la competitivitat del sistema europeu, la necessitat de presentar-se al món com un tot cohesionat i, en la mesura que sigui possible, unitari. Aquests dies, s'ha repetit de manera insistent. Bolonya implica una reestructuració de les ensenyances perquè siguin homologables a tot el continent i perquè la mobilitat d'estudiants, professors i professionals deixi de ser una quimera i passi a convertir-se en un fet perfectament factible.

Per entendre de veritat una part important del pla, és necessari que ens referim a un dels documents més seriosos que s'han escrit en aquests últims temps sobre la realitat universitària. Em refereixo al Llibre Blanc de la Universitat de Catalunya, una iniciativa conjunta de les universitats públiques catalanes per plantar-se davant de la societat com un ens col·lectiu i dinàmic precisament en un dels moments més delicats de la història. Es llegeix al Llibre: "El sistema d'estudis s'ha de basar en una estructura jeràrquica ramificada amb sortides a diferents nivells per tal d'evitar l'acumulació dels estudiants o la sortida del sistema sense cap tipus de reconeixement. Cada un dels nivells representa una sortida i no únicament un punt de trànsit en un recorregut lineal obligatori amb entrada i sortida úniques".

La democratització del sistema i l'accés massiu a l'educació superior han generat molts beneficis, però també moltes frustracions. Una part de Bolonya s'encamina a aconseguir que la universitat no sigui l'embut que ha estat en molts moments, amb una boca que acull una gran quantitat de líquid que després només es pot expandir a través d'un petit tub. El postgrau, per definició, implica restricció d'accés. Però el grau, també per definició, dóna oportunitats universitàries reals (i, amb aquestes, més oportunitats professionals en un futur immediat) a molts més ciutadans.

En el moment de presentar-se el Llibre Blanc, la que llavors era presidenta de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), Anna M. Geli, rectora de la Universitat de Girona, va plantejar el següent: "El primer objectiu era aconseguir tenir una veu pròpia per intervenir en el debat universitari europeu. En uns anys de gran agitació, de compromís comunitari, de disseny d'un nou concepte d'universitat en què l'alumne adquireix una rellevància capital, en un moment de nous paradigmes, les universitats catalanes proposem plans estratègics aplicables en el nostre context i reflexionem des d'una perspectiva unitària". Com, per exemple, van fer quan van apostar per establir una fórmula 3+2 (grau i postgrau, com a gairebé tot Europa), en lloc del sorprenent 4+1 espanyol, que només compartim amb Albània, Bulgària, Moldàvia, Rússia i Ucraïna.

EL PROBLEMA de Bolonya és aquest, l'aplicació. I el pressupost. I determinats interessos gremials que van influir, per exemple, en aquesta distribució, que "ens deixa, com a país, en una situació relativament aïllada".

¿Hi ha alternativa a l'EEES? ¿És l'autarquia franquista que descriu amb cert perfum apocalíptic el conseller Huguet? ¿Saben els estudiants en lluita plantejar una lectura diferent de conceptes tan evidents i necessaris com els que inclou la declaració? ¿Fins on arribarà l'enfrontament? ¿Tindran els estudiants, algun dia, suficient força per parlar seriosament d'un referèndum? ¿On ens portaria una situació com aquesta? Bolonya és irreversible, es miri com es miri. En aquesta metonímia, el repte és dotar de sentit un contingut que faci honor a la història del continent. Més enllà, per descomptat, del plat de pasta.

*Escriptor